

Norges Juristforbunds pris for
rettsikkerhet og likhet for loven

Rettsikkerhetsprisen 2022

Juryen gjorde 9. juni 2022 følgende enstemmige vedtak:

Rettsikkerhetsprisen for 2022 tildeles

Lise Klaveness og Tromsø Idrettslag

Rettsikkerhetsprisen

Rettsikkerhetsprisen er opprettet av Norges Juristforbund og ble første gang utdelt i 2006. Prisen er i 2022 et stipend på kr 100 000,-.

Rettsikkerhetsprisen skal tildeles én eller flere personer, en institusjon eller en organisasjon som i løpet av foregående år eller over lengre tid har utmerket seg i sitt arbeid eller virke ved å:

- Styrke rettsikkerhet og likhet for loven innenfor sitt virkeområde.
- Arbeide for rettsstatlige prinsipper, ytringsfrihet, likeverd, menneskerettigheter og trygghet for personlige krenkelser.
- Bidra til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket.
- Bidra til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse.

Juryens begrunnelse

Rettsikkerhet handler om garanterte begrensninger i statens maktutøvelse overfor sine egne borgere. Selv om det sentrale i rettsikkerhetsspørsmål er statenes opptreden overfor borgerne, er også private aktører viktige for gjennomføringen og etterlevelsen av rettsikkerhetsgarantier. Den frie, uavhengige pressen omtales ikke uten grunn som den fjerde statsmakt.

Vi er heldige i Norge, vi har en velferdsstat som tar ansvar for mye. Private organisasjoner og bedrifter som tar aktivt samfunnsansvar har ikke vært så vanlig i Norge som i enkelte andre land. Såkalt «Corporate Social Responsibility» har imidlertid fått større oppmerksomhet de siste årene også i Norge, ikke minst gjennom vedtakelsen av åpenhetsloven, som bygger på etablerte prinsipper og retningslinjer fra FN og OECD, som gjør at også selskapet må bry seg om menneskerettighetene. Privat initiativ og ansvar gjør at også næringslivet tar ansvar for omgivelsene rundt seg og dermed bidrar til rettsstaten.

Rettsikkerhetsprisens formål er å rette fokus mot rettsikkerhet for alle og i alle deler av samfunnet. Det er ikke tvil om at også næringslivet, inkludert store idrettsorganisasjoner og andre private aktører, kan bidra til oppmerksomhet om at dette skjer. Idretten er i en unik

posisjon. Den kan opptre som et kraftfullt verktøy for å samle og engasjere folk på tvers av landegrenser, religion, rase, seksuell orientering, politisk ståsted og sosioøkonomiske forhold når den mobiliserer i riktig retning. Som en klok jurist har uttalt: «In desperate times football can be the only common language. Our game can inspire dreams and break down barriers. But as leaders we must do it right. To the highest standards.»

Det er mange gode grunner til ikke å blande idrett og politikk. Men rettsstat og menneskerettigheter er ikke politikk, de er rammene for det politiske spillerom. Internasjonal toppidrett er dessverre tidvis preget av maktmisbruk, politisk innblanding, korrupsjon og antidemokratiske strukturer. Internasjonal toppidrett er svært kapitalsterk og kan benyttes kynisk gjennom sportsvasking for å få oss til å tenke på andre ting enn rettsstatsidealer. VM i Qatar er et godt eksempel på dette. 90 % av beboerne i Qatar er migranter, og det er disse som gjør VM i Qatar mulig. Likevel blir de utnyttet på det groveste i et land hvor myndighetene, ifølge Amnesty, har satt menneskerettighetene nederst på listen over prioriteringer i forberedelsene til mesterskapet. Over 15.000 utenlandske statsborgere har dødd i Qatar siden landet ble tildelt verdensmesterskapet.

Ansvar i det store må bygges opp fra ansvar i det mindre. Tromsø Idrettslag har i mange år på ulike måter vist at de tar samfunnsansvar lokalt. De siste to årene har klubben også fått nasjonal og internasjonal oppmerksomhet for å rette oppmerksomhet mot sportsvasking og brudd på menneskerettighetene i Qatar. Tromsø Idrettslag var den første profesjonelle fotballklubben i verden til å gå offisielt ut mot VM i Qatar. Klubben oppfordret også Norges Fotballforbund til boikott av arrangementet på grunn av landets omfattende brudd på menneskerettigheter.

Tromsø IL har også samarbeidet med Amnesty International og en tidligere migrantarbeider i Qatar om en kampanje mot sportsvasking og menneskerettighetsbrudd i Qatar. De har fulgt opp med seminar om sportsvasking og informasjons- og holdningskampanjer.

Høsten 2021 lanserte klubben verdens første menneskerettslige fotballdrakt. Fargene fra det qatarske flagget er inkludert i en ny drakt med en innebygd QR-kode. Skanning av koden tar deg til en side Tromsø IL har laget i samarbeid med Amnesty International. På denne nettsiden belyses de omfattende menneskerettighetsbruddene i Qatar, og søkelyset rettes mot de kritikkverdige forholdene ved tildelingen av fotball-VM til Qatar. På siden finner man også rapporter fra Amnesty som viser hva som skjer på bakken i Qatar og generell informasjon om sportsvasking.

Tromsø Idrettslags klare stillingtagen har utvilsomt bidratt til oppmerksomhet om sportsvasking generelt i det norske samfunnet og på situasjonen i Qatar spesielt.

Så mye for ansvar i det store. Tromsø Idrettslag har ikke glemt de lokale menneskerettsutfordringene heller. Klubben har i mange år arbeidet aktivt for synliggjøring av det samiske. Klubben var tidlig ute med skilting på samisk og flagging med det samiske flagget på Alfheim stadion. Klubben er også en sentral, og svært viktig aktør i en holdningskampanje mot samehets, og skal blant annet bruke det samiske språket på kapteinsbind.

Hverdagsrasisme og diskriminering av samer er et stort samfunnsproblem. En rapport fra Norges institusjon for menneskerettigheter fra 2022 viser hvilket urovekkende stort omfang det har. At en idrettsklubb med makt, tyngde og positiv kapital fronter en kampanje mot samehets og hverdagsrasisme mot samer, er derfor av stor betydning. Det bidrar til å skape en positivitet rundt det samiske språket, kulturen og identiteten.

Tromsø Idrettslag er på denne bakgrunn den ene vinneren av rettsikkerhetsprisen for 2022.

Tromsø Idrettslag deler prisen med fotballpresident Lise Klaveness. Klaveness har ikke sittet lenge i presidentstolen, men har allerede gjort seg bemerket internasjonalt.

På FIFA-kongressen i Doha i mars, holdt Klaveness, etter forslag fra den lille sportsklubben Trane i Bergen og mandat vedtatt på fotballtinget i 2021, en tale som sjokkerte hele fotballverdenen. Den imponerte og varmet juryen for Rettsikkerhetsprisen.

I innlegget tok Klaveness, som Norges fotballpresident, et kraftig oppgjør med FIFA. Hun kritiserte diskriminering, manglende åpenhet, unnfalleshhet overfor menneskerettigheter, korrupsjon, sendrekthet i håndteringen av Russlands krig mot Ukraina og ikke minst deres tildeling av vertskapet for fotball-VM til Qatar.

Klaveness presenterte sin visjon om en fotballverden hvor gutter og jenter, av alle farger, streit som skeiv, behandles med samme respekt og anerkjennelse. På drøye seks minutter klarte hun å gjøre det umulig å fortsette å overse at menneskerettigheter, likestilling, demokrati og fotballens kjerneverdier ikke var i startelleveren ved tildelingen av VM til Qatar i 2010. FIFA har etter hvert vedtatt å følge FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Det er likevel fortsatt en lang vei å gå. Den ferden må starte nå. Klaveness var krystallklar i sin oppfordring til FIFA og alle medlemslandene om å følge menneskerettighetene de allerede har forpliktet seg til, og oppfylle alle sine egne verdier og vedtatte retningslinjer.

Det å ta et oppgjør med så mektige antidemokratiske organisasjoner og strukturer krever et særskilt mot. Det representerer en ekstraordinær risiko for etterfølgende sanksjoner og private belastninger. Klaveness har satt hensynet til denne risikoen til side. Hun har fremstått som et tydelig og uredd forbilde og forkjemper for menneskerettigheter og rettsikkerhet.

Lise Klaveness er på denne bakgrunn den andre vinneren av rettsikkerhetsprisen for 2022. Både hun og den andre vinneren, Tromsø IL, har demonstrert at ansvar for ivaretagelse av rettsikkerhet ikke er noe som bare kan overlates til staten og de profesjonelle aktørene i rettssystemet. Ansvar for rettsstaten er et ansvar vi alle har – i det store og i det små – der akkurat vi deltar i hverdagslivet. Også i idretten, både lokalt og internasjonalt.

Språkrådet kåret «sportsvaske» til årets nyord i 2021. Kanskje «sportsansvar» blir årets nyord i 2022?

Juryens sammensetning

Juryen for Rettsikkerhetsprisen 2022 har bestått av:

- Susann Funderud Skogvang (leder), lagdommer i Hålogaland lagmannsrett
- Eirin Eikefjord, jurist, politisk redaktør i Bergens Tidende
- Anine Kierulf, ph.d, førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, spesialrådgiver ved Norges institusjon for menneskerettigheter
- Monica Mæland, partner/advokat i Advokatfirmaet Schjødt AS, tidl. justisminister
- Jon Wessel-Aas, partner/advokat (H) i advokatfirmaet Lund & Co DA, leder av Advokatforeningen

Tidligere vinnere av Rettsikkerhetsprisen

2021: Maria Hessen Jacobsen og Randi Rosenqvist

2020: Den norske rettsstaten (representert ved stortingspresidenten, statsministeren, høyesterettsjustitiarius og generalsekretæren i Norsk Presseforbund)

- 2019: Tor-Aksel Busch
- 2018: Nils Asbjørn Engstad
- 2017: Jan E. Helgesen
- 2016: Stiftelsen Lovdata
- 2015: Fahkra Salimi og Mira-senteret
- 2014: Advokatforeningens aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett
- 2013: Asbjørn Kjøenstad
- 2012: Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), Oslo, Juss-Buss, Oslo, Jushjelpa i Midt-Norge, Trondheim, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge, Tromsø.
- 2011: Tore Sandberg
- 2010: Carsten Smith
- 2009: Ada Sofie Austegard og Stine Sofies Stiftelse
- 2008: Gatejuristen (Cathrine Moksnes)
- 2007: Trygve Lange-Nielsen
- 2006: Anders Bratholm